

«فراخوان»

ساختار شناسی باغ در نهاوند

اشاره :

بخش وسیعی از حاشیه‌ی شهر تاریخی «نهاوند» پوشیده از باغ‌های میوه است. پژوهشی علمی و گسترده در شناسایی ریشه‌های تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی این پدیده‌ی کم نظیر، و فرهنگ سازی برای حفظ و حراست و توسعه‌ی باغ و باغداری، همکاری صاحب نظران و متخصصان حوزه‌های آموزشی و پژوهشی، باغبانی، زراعت، جنگل کاری، فضای سبز، معماری منظر، شهرسازی، مردم شناسی، عمران و ... را به یاری می‌طلبد.

امید است این فراخوان، که گام اول و فتح بابی برای شروع این پژوهش است، مورد استقبال همشهریان و سایر علاقه‌مندان صاحب نظر قرار گیرد. ضمناً از مبتکر و تهیه کننده‌ی آن جناب آقای دکتر عبدالله شهبازی سپاس‌گزاری می‌شود.

«فرهنگان»

باغ ایرانی نماد شکوهمند چالش هزاران ساله‌ی پیشینیان ما با خشونت طبیعت در نفی کویر و خشک‌سالی است. تلاش قرون متمادی این هم‌وطنان در کاویدن دل کویر

و عمق زمین، برای به میهمانی آوردن آب به سفره‌ی زندگانی، از اندیشه‌ی خلاق و پویای آنان خبر می‌دهد. اندیشه‌ای که برای آیندگان مشتاق، هم زیستی مسالمت آمیز انسان را با طبیعت در سازه‌ی زیبای باغ به ارمغان آورده است.

ثمره‌ی این تلاش خستگی‌ناپذیر برای رسیدن به هماهنگی با طبیعت را در ساخت زیباترین جلوه‌های تجلی اندیشه‌ی آدمی در آشتی‌دادن آب و سبزه با خاک تفتیده، در باغ‌های حاشیه‌ی کویر در یزد و کاشان و کرمان می‌توان دید.

ملت ما که در هنگام حلول سال نو، آب و سبزه را در کنار هفت گانه‌ی مقدس پاس می‌دارد، این بار، خسته از خشک‌سالی و در آرزوی زندگی سبز، با آفرینش «باغ»، آرزوهای دیرین خود و توقعاتش را از طبیعت به نمایش گذاشته است.

باغ ایرانی نه یک زندان برای طبیعت بکر در ورای پرچین‌ها، که جلوه‌گاهی از بهشت است، آن‌گونه که در باور و ذهن خلاق و شاعرانه‌ی نیاکانمان رقم خورده است. باغ ایرانی عاشقانه‌ترین غزل جان‌های لطیف و شاعرانه است که در ستیز همیشگی‌شان با کویر و بیابان و کم‌آبی، سروده شده است.

«نهند» یکی از معدود شهرهای کشور است که «باغ»، حاشیه‌ی آن را تا آن سوی آبی گاماسیاب پوشانده است. این «باغ‌ها» ضمن داشتن شاخصه‌ی نمونه‌های شرقی، نظیر درختان میوه به جای گونه‌های تزینسی، از امتیازات خاصی برخوردارند. از جمله کارکرد اقتصادی این مجموعه آن‌چنان چشم‌گیر است که جز با این دیدگاه، زوایای زیبایی‌شناسانه‌ی آن‌ها را نمی‌توان و نباید ارزیابی کرد.

در جای‌جای این باغ‌ها، به جای عمارت شاه‌نشین با سقف‌های مقرنس و ایوان‌های فراخ و دل‌انگیز باغ‌های فین کاشان و نارنجستان قوام و باغ‌های ارم و دلگشای شیراز، برج‌هایی قلعه مانند بنا نهاده شده که ساختار و تزینات داخلی هراشکوبه‌ی آن توجیحات اقتصادی و دفاعی خاص خود را دارد.

زالال آبی گاماسیاب، که با مهندسی ویژه‌ی خود به وسیله‌ی نهرهای مختلف، باغ‌های شهر را سیراب می‌کند، در جویبارهایی که با ساقه‌های ترد و گل‌های خوشبوی پونه و «بنفشه‌ی نهاوندی»^۱ تزئین شده‌اند، به حوضی در جلو برج هدایت می‌شوند.

بودن چاهی در کنار برج و یا سردابی در مسیر کوچه باغ، برای تأمین آب شرب باغ‌داران و رفع عطش رهگذران در هنگامه‌های جهنمی خشک‌سالی، نماد تلاش پدرانمان برای آشتی هزار باره با این اکسیر حیات بخش است.

مرزهای باغ و کوچه باغ، با دیوارهای چینه‌ای مشخص می‌شوند. سازه‌ی گلی و محکم این دیوارها هارمونی دل‌پذیری با درخت و آب ایجاد نموده و هندسه‌ی کُرت‌بندی و فواصل درختان، بر زیبایی و رازناکی زیست‌همانگ خاک و آب و گیاه افزوده است.

اکنون، این سازه‌ی سبزینه‌پوش، که جلوه‌ای فریبا از ذوق سرشار و روح متعالی گذشتگان ماست، به نگهداری و مرمت نیاز دارد و پیش‌نیاز آن، ساختار شناسی و شناخت رازهای نهفته‌ی این سازه‌ی رمزآلود است. از جمله:

✓ شیوه‌ی تولید نهال.

✓ شیوه‌ی نهال‌کاری.

✓ فاصله‌گذاری گونه‌های مختلف.

✓ پیوند زدن نهال.

۱- «بنفشه‌ی نهاوندی» گونه‌ای معروف از گیاهان دارویی است و با «بنفشه‌ی آفریقایی» متفاوت است و در طب سنتی استفاده‌ی زیاد دارد.

✓ هرس کردن (تفراش)،

✓ آبیاری و روش‌های تعیین حقایق

✓ و دفع آفات و کودپاشی

ناشناخته‌هایی است که به تحقیق و پژوهش، نیاز جدی دارد. هم‌چنین به موازات آن:

✓ مطالعه‌ی ساختار شناسی سازه‌ی معماری برج‌ها،

✓ معماری منظر درب برج و چمن‌ها،

✓ تعیین گونه‌های مختلف درختان میوه،

✓ شناخت پوشش گیاهی و کیفیت مرزبندی باغ‌ها،

✓ مطالعه‌ی گیاهان خودرو،

✓ تعامل باغ‌داران با یکدیگر،

✓ چگونگی اجاره دادن باغ‌ها و روش دید کردن (تخصیص سر درختی) آن‌ها جهت تعیین پرداخت

حق‌الاجاره‌ی سالانه،

✓ شیوه‌های تأمین آب شرب مانند حفر چاه‌ها و ساختن سرداب‌ها،

✓ مهندسی کوجه باغ‌ها،

✓ تعیین نقش اقتصادی باغ در توسعه‌ی شهرستان

✓ و معرفی باغ‌های نمونه در گذشته و حال

لازم و ضروری است. در عین حال می‌توان، ضمن جلوگیری از انهدام باغ‌های متروک حاشیه‌ی شهر و به‌منظور ساخت باغ کلکسیون^۱ و باغ‌های تفریحی با هدف توسعه‌ی فضای سبز، آن‌ها را بازسازی و احیا نمود.

با چنین رویکردی به این مخمل سبز، شهروندان خواهند توانست در این سر در گمی زندگی ماشینی و آلاینده‌ها، ساعاتی در پناه آن‌ها بیارامند و نفس بکشند.

اینک از استادان، متخصصان، کارشناسان، دانشجویان و پژوهندگان رشته‌های کشاورزی، باغبانی، زراعت، جنگل و مرتع و معماری و عمران، فضای سبز و شهرسازی و دیگر رشته‌های ذی‌ربط دعوت می‌شود با ارسال پژوهش‌های خود با محوریت «باغ‌نهبوند» و موضوعات مرتبط با آن برای درج در فرهنگان، همشهریان و مسئولان این شهرستان را در جریان یافته‌های علمی خود قرار دهند.

ضمناً دانشجویانی که موضوع پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد و دکترای خود را به «باغ‌نهبوند» و مسائل وابسته‌ی به آن اختصاص دهند از تسهیلات اعلام شده از سوی مؤسسه‌ی فرهنگی علیمرادیان برخوردار خواهند شد.

۱ - باغ کلکسیون به باغی اطلاق می‌شود که انواع مختلف گونه‌های یک گیاه در آن پرورش داده شده باشد، مانند باغ کلکسیون تاک در منطقه خلعت‌پوشان تبریز در آذربایجان شرقی و جاهای دیگر در ایران و جهان. نهبوند برای پرورش باغ‌های کلکسیون آلو، زردآلو، هلو، سیب و ... چنین قابلیت‌هایی را دارد.